

Dorota Kulczycka

ORCID: 0000-0002-2608-3620

Instytut Filologii Polskiej
Uniwersytet Zielonogórski

Obecność Jana Pawła II w serialach

Słowa kluczowe: seriale, Jan Paweł II, obraz, słowo, pamięć, wizerunek

Keywords: TV series, John Paul II, picture, word, memory, image

Założenia badawcze, terminologia i metodologia

Nigdy w dziejach kultury (z kulturą popularną włącznie) nie zdarzyło się, by głowa jakiegokolwiek Kościoła była postacią tak medialną, tak obecną w różnych przestrzeniach widowiskowych, scenicznych i filmowych jak Jan Paweł II. Sam papież, mający za sobą studia polonistyczne oraz epizod w Teatrze Rapsodycznym, w którym dał się poznać jako znakomity aktor, wykazywał zachowania skłaniające do uwiecznienia go również na małym i dużym ekranie. Wychodząc z tego założenia, warto zaobserwować, w jaki sposób i na jaką skalę Karol Wojtyła zaistniał jako bohater na poły autentyczny, na poły odrealniony, fikcyjny w serialach polskich i zagranicznych¹. Pojęcie wizerunku należy rozumieć dosłownie, ale i metaforycznie: celem artykułu jest wykazanie, jak portrety, rzeźby, płaskorzeźby, ale i karykatury papieża funkcjonują w produkcjach kilku-, kilkudziesięciu- czy kilkusetodcinkowych. Autorkę interesuje również, jak przedstawia się Ojca Świętego, jak utrwala się o nim (zwłaszcza po jego śmierci w 2005 roku) pamięć i czy owa pamięć jest w jakiś szczególny sposób pielęgnowana czy też – w obliczu takich zjawisk jak dewoptylizacja, odjaniepawlenie², zamysły dekanonizacji, *cancel culture* ('kultura unieważniania') oraz

¹ W niniejszym artykule nie będę brała pod uwagę seriali dokumentalnych w całości związanych z sylwetką papieża, takich jak np.: *Metr od świętości* – reż. Przemysław Häuser i Cezary Grzesiuk, narrator Arturo Mari, Polska 2014 (30 odcinków 5-minutowych); *Pielgrzym miłości* – reż. Jarosław Szmidt i Paweł Woldan, Polska 2011; *Watykan Jana Pawła II* – reż. Paweł Pitera, Polska 2000 i serialowa, 10-odcinkowa, wersja tegoż filmu.

² Najtrafniej pojęcia te, łącznie z jeszcze jednym – „papafilią”, zaprezentowane są w nieco humorystycznym ujęciu w portalu internetowym „Aleteia”: „Pontyfikat Jana Pawła II odcisnął wyraźne piętno nie tylko na naszej historii, ale też na słowotwórstwie. Szkoda tylko, że neologizmy dotyczące papieża mają najczęściej krytyczny wydźwięk. W ostatnich latach powstały słowa: «**odjaniepawlać**» (nieprzychylnie: robić coś, co wywołuje zdziwienie albo zniesmaczenie, najczę-

virtue signaling ('sygnalizowanie cnoty')³ – ośmieszana bądź dewaluowana. Z tego względu najwłaściwszą metodologią badawczą są studia pamięciologiczne (*memory studies*). Jak pisze Agata Czajkowska:

Badania pamięci są obecnie prowadzone m.in. w filozofii, historii, kulturoznawstwie, medioznawstwie, literaturoznawstwie, politologii, socjologii, psychologii, a także w pedagogice. [...] *Memory studies*, jako wciąż rozwijająca się dziedzina, obejmują szeroki zakres badań nad wszelkiego rodzaju zjawiskami pamięci i są multidyscyplinarne (Czajkowska, 2022, s. 39, 40).

Owa inter- czy multidyscyplinarność (filmoznawstwo – religioznawstwo – socjologia – literaturoznawstwo) implikuje synkretyzm metodologiczny, łączący badania kulturowe z socjologią, analizy literackie z filmowymi, a przy okazji *sui generis* komparatystykę i badania intersemiotyczne. Z racji przeglądownego charakteru niniejszego artykułu pojawiają się w nim nie tyle badania jakościowe – dogłębne analizy i interpretacje poszczególnych odcinków seriali, ile ich – j e d y n i e – elementy usytuowane w kontekstach kulturowych, a oscylujące w kierunku semiotyki i krytyki ideologicznej. Jak bowiem stwierdził David Silverman, cechy przypisywane metodom jakościowym są: miękkie, elastyczne, subiektywne, polityczne, spekulatywne i ugruntowane w rzeczywistości. Są to często studia przypadków (Silverman, 2012, s. 53) – w niniejszej pracy w takim znaczeniu, że lista seriali z badanym motywem nie jest na pewno, mimo starań, wyczerpana.

Na przestrzeni dziesiątków lat (od 1978 do 2021 roku) można prześledzić proces zmian w prezentacji sylwetki biskupa Rzymu. Ostrze krytyki lub konwencja żartu i kpiny, na przykład z niedołęstwa i starości, szczególnie rozpoznawalne są w filmach tworzonych pod koniec pontyfikatu i po śmierci Jana Pawła II. Mam tu na uwadze na przykład satyryczne, rysunkowe *Miasteczko South Park* – te odcinki, które dotyczyły choroby papieża⁴; seriale *Młody papież* (2016) i *Nowy papież* (2020)⁵,

ściej w formie «Co się tu odjaniepawła?»), «**dewojtylizacja**» (odchodzenie od nauk Karola Wojtyły) i «**papafilia**» (krytycznie: zbieranie pamiątek po papieżu). Chyba jedyny sympatyczny neologizm to skrót «JP2». Następca polskiego papieża, dzisiaj papież senior Benedykt XVI, to oczywiście «B16» (wytłuszczenia moje – D.K.)» (Operacz, 2020, online). Dewojtylizacja znaczy też zacieranie śladów nauczania Jana Pawła II w „nowoczesnym” Kościele; odjaniepawlenie ma również negatywny walor, odnoszący się do przestrzeni świeckiej – zaprzestanie stawiania pomników papieżowi, nazywania jego imieniem szkół, rond, ulic i skwerów itd.

³ Zob. np. Kulczycka, Dorota (2024), 95–131. Tam czytelnik znajdzie różne definicje zjawisk, ich genezę oraz przykładowe obszary występowania.

⁴ *Miasteczko South Park* (ang. *South Park*) – serial rysunkowy, 1999–, odcinek *Do the Handicapped Go to Hell?* z 2000 r. (głos Treya Parkera), odcinek *Red Hot Catholic Love* z 2002 r. (głos Matta Stone'a naśladującego Jana Pawła II), odcinek *South Park Pope Heh!!!!* z 14.03.2015 r. (starczy głos papieża imitowany przez Treya Parkera).

⁵ *Młody papież* – reż. Paul Sorrentino, serial TV, komediodramat, Francja – Hiszpania – USA – Wielka Brytania – Włochy 2016. Drugi sezon *Młodego papieża* ma inny tytuł niż pierwszy – *Nowy papież* (ang. *The New Pope*) i liczy 9 odcinków. Trzeci sezon został już zapowiedziany. Informacje te zawdzięczam dr. Romanowi Kuligowskiemu i prof. Annie Kościółek.

czy też 7 odcinek serialu *Avenue 5*⁶. Może dziwić ogólna ekspansja samych tytułów uwzględniających leksem „papież”: *Młody papież*, *Nowy papież* (seriale nazywane, co ciekawe, komedią), dokumentalny *Ostatni papież* (2018) itd. Na uwagę zasługuje też fabularyzowany, humorystyczny „dokument” *Wiara czyni czuba* – niebędący serialem, ale już w 2008 roku kojarzący Jana Pawła II z aferami seksualnymi w Kościele. Te właśnie produkcje, zwłaszcza seriale, będą przedmiotem uwagi. Na początku jednak zaznaczmy, że tendencja do zniesławiania czy obrażania dobrego imienia Jana Pawła II nasila się i jeszcze do końca nie wiadomo, w jakim pójdzie kierunku. Zaczniemy od seriali (w kontekście innych filmów), w których właśnie podważa się autorytet Jana Pawła II, szydzi z niego, traktuje jako postać niepoważną (lub niepowagę konotującą), raczej: ludyczną, groteskową, wziętą z kultury pop.

Jan Paweł II w karykaturalnym świetle

Filmów w duchu dewoptylizacji i dechrystianizacji świata jest bardzo dużo. Ze względu na ogrom materiału ograniczę się tylko do ich wymienienia i krótkich wzmianek na ich temat. Są to produkcje, które w szczególnie sposób dotyczą Jana Pawła II z ostatnich lat jego życia, a zwłaszcza po jego śmierci. W filmie rysunkowym *Miasteczko South Park*, który w samych Stanach Zjednoczonych Ameryki już dawno wzbudzał kontrowersje (niezależnie od tematu), zmagającego się z niemocą i niedołęstwem Jana Pawła II przedstawiają zwłaszcza odcinki: *Do the Handicapped Go to Hell?* – z 2000 r., *Red Hot Catholic Love* – z 2002 r., odcinek *South Park Pope Heh!!??* z 14 marca 2015 r., a więc już 10 lat po śmierci papieża. W odcinkach tych na zmianę Trey Parker i Matt Stone przedrzeźniają starczy głos schorowanego, cierpiącego papieża. Same tytuły mają prowokacyjny, zaczepny i prześmiewczy ton. Być może w tej, jak również w innych amerykańskich produkcjach, powodem zniesławiania głowy Kościoła jest to, o czym w swojej książce pisał Dawid Junke: nieprzychylność środowisk innych religii, np. protestanckich, identyfikujących papieża w większości „przepowiedni apokaliptycznych [...] z Fałszywym Prorokiem z Apokalipsy św. Jana” (Junke, 2018, s. 182).

Innym kontrowersyjnym serialem jest *Młody papież*. W zwiastunie odcinków pojawia się rzeźba z warszawskiej Zachęty „La Nona Ora” (*Dziewiąta godzina*) włoskiego artysty Maurizio Cattelana przedstawiająca Jana Pawła II przygniecionego głazem. W całym serialu są aluzje do rzekomego chaosu, grzechu i bezprawia w Kościele za jego pontyfikatu. Z ust młodego papieża pada złośliwa uwaga, że zasadę o niepaleniu papierosów miał ustanowić Jan Paweł II. Młody papież Lenny Belardo – Pius XIII (Jude Law) łamie ją, paląc nawet w konfesjonale (odc. 1, czas: 38’54). Dodajmy, że jednocześnie w pokoju z konfesjonalem wisi duży obraz przedstawiający Jana Pawła II w białej sutannie i w czerwonym płaszczu (czas: 21’20–22’50).

⁶ *Avenue 5* – serial HBO, twórca i reżyser Armando Giovanni Iannucci, komedia, Sci-Fi, (sezon 1–) USA 2020; odc. 7.

Krytycy filmowi chwalili twórców serialu za odwagę rozprawiania się z kultem Jana Pawła II – kultem, który, jak wiemy chociażby z listów do Marka Skwarnickiego, bardzo uwierał samemu papieżowi:

twórca raczej zadaje (czasami niewygodne) pytania, niż zajmuje się ukazywaniem „prawdziwego” świata watykańskiej polityki. Przy okazji komentuje również instytucję Kościoła, ukrywane afery czy kult Jana Pawła II, niekiedy polegający na myleniu dogmatu o nieomyślności papieża z pomyłkami, jakie zdarzają się każdemu człowiekowi, nawet świętemu. Tak, polski papież i jego doradcy dostają tu solidne lanie. Podobnie jak ci, którzy wykorzystują jego postać i kult, jakim nadal jest otaczany, by unikać prawdziwych zmian (Pewiński, 2016, online).

Wchodzimy tu w przestrzeń ideologii i publicystycznych nagonek. W drugim sezonie serialu *Młody papież* pt. *Nowy papież*⁷ kardynał sir John Brannox (John Malkovich) po wyborze na papieża przyjmuje imię Jan Paweł III (odc. 3). W ostatnim odcinku (9) rezygnuje z urzędu papieskiego. Całe seriale, tak *Młody papież*, jak i *Nowy papież*, są parodią pontyfikatu Jana Pawła II. W 5 odcinku 1 sezonu *Nowego papieża* występuje parodystyczna aluzja do czuwania wiernych przy umierającym Janie Pawle II i śledzenia jego stanu. Wszechobecne radio przekazuje odgłosy oddychania przez respirator i westchnienia pogrążonego w śpiączce Piusa XIII. Sofia Dubois (Cécile de France) mówi: „– Cały ten szum wokół oddechu Lenny’ego Belardo zrobił na masach wrażenie. Wzrost bałwochwalczego kultu Piusa XIII będzie natychmiastowy” (*Nowy papież*, sezon 1, odc. 5, czas: 00’36’09–00’36’20).

Nietrudno doszukać się tutaj złośliwej aluzji do rozgłaśniania niemal każdego szczegółu dotyczącego choroby i śmierci Jana Pawła II. W sposób dość poważny, a nie prześmiewczy opowiada o tym filmowa trylogia *Trzy minuty. 21’37* (2010)⁸.

Papieża zniesławiano też w takich filmach i programach jak *Tępaki* (1987), *Eurotrip* (2004), *I am Bob* (2007, tu gra go Trevor Cooper), wspomniany *Wiara czyni czuba* (2008), ale szczególnym *signum temporis* jest 7 odcinek serialu *Avenue 5*⁹. Pojawia się tam mgławica z ekskrementów uwalniających się ze statku kosmicznego w kształcie twarzy Jana Pawła II; znieważany jest – również w dialogach – nie tylko Jan Paweł II, ale też Benedykt XVI. Wyraźne są objawy, jeśli nie dewoptylizacji, to na pewno dechrystianizacji – lekceważenia sfery sacrum i obrażania uczuć religijnych.

Takie seriale jak *Młody papież* czy *Avenue 5* reprezentują nie tylko sacrum zdegradowane, lecz również sprofanowane w najgłębszym, najbardziej dramatycznym znaczeniu. Stanowią znak sprzeciwu wobec tego, co święte, symbol dechrystianizacji dokonującej się na drodze żartu, ośmieszenia i prowokacji. Najlepszym określeniem tej postawy twórców jest chyba k p i n a – kpina z Jana

⁷ *Nowy Papież* (ang. *The New Pope*) – serial, sezon 1, odc. 3 i 9, reż. Paul Sorrentino, dramat, komedia, Francja – Hiszpania – USA – Włochy 2020.

⁸ *Trzy minuty. 21’37* – reż. Maciej Ślesicki, dramat, obyczajowy, psychologiczny, Polska 2010.

⁹ *Avenue 5* – serial HBO, twórca i reżyser A. G. Iannucci, komedia, Sci-Fi, (sezon 1–) USA 2020; odc. 7.

Pawła II, jego roli w Kościele i świecie, kpina z jego starości, śmierci, świętości. Filmy kręcone po odejściu Jana Pawła II „do domu Ojca” bywają bowiem z jednej strony formą budowania Janowi Pawłowi II pomników, nawet poprzez ukazywanie niewinnej dekoracji na ścianie (co w sensie dosłownym i przenośnym działo się już za jego życia), a z drugiej strony – i chyba coraz częściej (apogeum przeżywamy w 2022 i w 2023 roku) – „odbrązawiania” jego dobrego imienia. W tym przypadku sprzyja to procesom tzw. dewojtylizacji. Dziś już prawie nikogo nie obchodzi nauka papieża, nie tylko Jana Pawła II czy Benedykta XVI, ale również Franciszka. „Obserwatorzy” trochę się ożywiają, gdy Ojciec Święty mówi o ekologii czy o problematyce gender, ale tak naprawdę już mało kto słucha biskupów Rzymu i przejmuje się ich nauczaniem. Tym bardziej nie interesuje już ogółu głębia myśli i dobre czyny „strącanego z piedestału” Jana Pawła II, natomiast poruszają opinię publiczną: ferment narastający wokół nieżyjącego już papieża i profanacje związane z obalaniem lub oblewaniem farbą jego pomników, tablic pamięci czy szkalowaniem go w mediach. Szuka się zła i to zło – pomijając prawdę – rozpowszechnia. Pokazują to omawiane tu dzieła filmowe, choć podejrzewam, że te najbardziej ostre dopiero mogą się pojawić. Autentycznego nauczania papieskiego w nich nie ma. Kontestowana jest też wiara w świętość Jana Pawła II. Jeśli na przykład w *Avenue 5* pojawia się motyw uzdrowienia za sprawą papieża, a właściwie jego obrazu skomponowanego ze specyficznej „materii” (ekskrementów), to widzimy w tym wyraźną parodię, wręcz szyderstwo z uzdrowień za sprawą świętych, w tym samego Karola Wojtyły.

Innym analizowanym materiałem, tym razem z polskiego telewizyjnego serialu kabaretowego *Ucho Prezesa*, jest 7 odcinek 1 sezonu zatytułowany *Siemandro*¹⁰. W gabinecie Jarosława Kaczyńskiego znajdują się na biurku: medalion Jana Pawła II, zdjęcie czarnego kota, figurka z mosiądzu marszałka Józefa Piłsudskiego, globus przedstawiający zamiast świata tylko Polskę, a pod biurkiem znajduje się puszka z karmą dla kocura i miseczka z rysunkami tychże zwierząt. W ten sposób przechodzimy do różnych *shows*, w których pojawia się motyw Jana Pawła II. Należą do nich między innymi prześmiewcze lub po prostu komiczne *The Bazura Project*¹¹, *Alf*¹²,

¹⁰ *Ucho Prezesa* – polski telewizyjny serial kabaretowy (9.01.2017–), sezon 1, odc. 7 pt. *Siemandro* (2.03.2017 – Showmax, 6.03.2017 – YouTube, 29.01.2018 – WP; <https://www.google.com/search?client=firefox-b-e&q=Ucho+prezesa+odcinek+7+sezon+1+YouTube#fpstate=i ve&vld=cid:a1015f44,vid:ePYLUgpFHRU,st:0> [01.02.2024]).

¹¹ *The Bazura Project* – serial TV (sieć C31 Melbourne), show komediowy o historii kina z udziałem dwóch komików: Shannona Marinko i Lee Zachariaha; łącznie 42 odcinki (pierwszy: 7.12.2006), Australia 2006–. Odcinek 38 (sezon 4, epizod 2) *Sex* – reż. Tim Egan, 6.10.2011. Jana Pawła II gra Brian Couch.

¹² *Alf* – serial TV (familijsny, komedia, Sci-Fi, 4 serie, USA 1986–1990), dwa odcinki specjalne: seria 3, odcinek 4 *Tonight tonight*, część 1. I seria 3, <https://www.dailymotion.com/video/x63qxyu> [01.02.2024], odcinek 5 *Tonight tonight*, część 2, USA 1988 (oba 24.10.1988), <https://www.dailymotion.com/video/x64la4y> [01.02.2024]. Gene Greytak występuje tu, jak w wielu innych skeczach, filmach i serialach, jako papież. Producenci stwarzają iluzję znajdowania się w Hollywood. Na samym początku jest zapowiedziany papież (Greytak). Johnny Carson zazwyczaj występuje jako prezenter, ale w tym dodatku specjalnym zastępuje go Alf. Alf jest gospodarzem, a Carson i Jan Paweł II są gośćmi. Papież pojawia się na końcu odcinka i jest zapowiedziany

*One Night Stand*¹³, *Night Court*¹⁴, *The Late Show*, *Cool Head*, *Just the Ten of Us*¹⁵, *Spitting Image*¹⁶. Głos Papieża w kolejnych odcinkach kolejnych sezonów tegoż ostatniego naśladowali dwaj różni aktorzy: w 11 odcinku 5 sezonu (1991) i w 13 odcinku 6 sezonu (1992) – Hugh Dennis; w 15 i 16 odcinku 4 sezonu (1993) oraz w 19 odcinku 7 sezonu (1996) – Roger Blake. W 1991 roku pokazano 6-odcinkowy TV-show *Cool Head*¹⁷. Role Jana Pawła II były grane w odcinkach z pierwszego sezonu: 1 i 5 (1991) przez Phila Coola, czyli główną postać z programu *Cool It*. Również na początku lat 90. w 1 odcinku 1 sezonu australijskiego programu *The Late Show* (1992) Papieża naśladuje Michael Hirsh¹⁸. W programie przywoływano nieraz sławne postaci, na przykład celebrytów. Jan Paweł II „wystąpił” w 1 odcinku 1 sezonu (1992). Jego rolę grał prowadzący program, wspomniany komik Phil Cool. Sitcomem, który – ze względu na badany temat – zasługuje również na uwagę, jest *Wszyscy kochają Raymonda*¹⁹. W odcinku *Neighbors* z 1997 roku, gdy dorosły Raymond Barone (Raymond Albert Romano) nie jest posłuszny rodzicom (*sic!*), w lustrze łazienkowym zamiast siebie widzi własne superego – matkę i ojca (czas: 15’47), a gdy się cofa, by sprawdzić, czy jest już tam jego odbicie – dostrzega Ojca Świętego (gra go Gene [właśc. Eugene] Greytak) kiwającego palcem w geście upomnienia. Raymond odpowiada: „– I know, I know” (czas 16’10–16’11). Zaraz potem idzie do spowiedzi. Ponownie zatem mamy przykład roli Greytaka odtwarzającego postać Jana Pawła II w dość groteskowej scenie.

słowami: „Chcę podziękować moim gościom. Panie i Panowie – oto jego Świątobliwość Jan Paweł II”. Wszystko odbywa się przy muzyce organowej do „Ave Maryja”, a kotary mają kolory papieskie – błękitno-żółte.

¹³ *One Night Stand* – telewizyjny serial komediowy z Chicago, dosłowne znaczenie tytułu: „przygoda łóżkowa na jedną noc”, gatunek stand-up comedy (tzn. solowy występ komika w postaci monologu), 5 sezonów, 65 odcinków, kręcony dla HBO, pierwszy odcinek wyemitowano 15.02.1989 r., USA 1989–1992. Komicy udają w nim różne sławne osobistości. W odcinku pt. *Dennis Wolfberg* (1990) Jan Paweł II grany jest przez Gene’a Greytaka.

¹⁴ *Night Court* – serial TV, TV show, sitcom emitowany przez NBC (od 4.01.1984 do 31.05.1992, 9 sezonów), jeden z 22 odcinków w 6 sezonie (1988), gra Gene Greytak, 1988.

¹⁵ *Just the Ten of Us* – serial TV, 3 sezony, łącznie 47 odcinków (26.04.1988–4.05.1990). W 24 odcinku zatytułowanym *Rock-n-Roll Fantasy* (28.04.1989) jedna z bohaterek, Maria, marzy, by zaśpiewać dla papieża („After 8 weeks of performing at *Danny’s*, the «Lubbock Babes» each fantasize about being rich and famous. Marie dreams of singing for the Pope; Wendy dreams of working on a sitcom; Cindy dreams of finding her ideal man and starting a family; and Connie dreams of singing in Paris”, https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_Just_the_Ten_of_Us_episodes [25.03.2023]).

¹⁶ *Spitting Image* – telewizyjny puppet-show, program satyryczny wyśmiewający znane postaci, Wielka Brytania 1986–1996.

¹⁷ *Cool Head* – serial TV (1 sezon, 6 odcinków), Wielka Brytania 1991–.

¹⁸ *The Late Show* – talk-show, polityczna satyra, Australia 1992–1993. Zob. więcej na ten temat: *The Late Show (1992–1993)* – Michael Hirsh: Golf-a-matic Model, Pope John-Paul II, <https://www.imdb.com/title/tt0103468/characters/nm0386651> [25.03.2023]. Należy zauważyć, że pod takim samym tytułem telewizyjne, nocne skecze emitowano w Wielkiej Brytanii i w USA.

¹⁹ *Wszyscy kochają Raymonda* (ang. *Everybody Loves Raymond*) – reż. Philip Rosenthal i in., 9 sezonów, USA 1996–2005; odcinek 20, seria 1: *Neighbors* – reż. Jeff Meyer – 10.03.1997, <https://www.dailymotion.com/video/x84noet> [1.02.2024].

W bliskim sąsiedztwie do TV-shows znajdują się sitcomy, animacje oraz mydlane opery. Do pierwszych należy np. *Teoria wielkiego podrywu*²⁰. Sheldon Lee Cooper (gra go Jim Parson) w jednym z odcinków mówi do Penny Hofstadter (Kaley Cuoco): „– Chcesz posłuchać coś dziwnego? W roku 2000 Jan Paweł II został honorowym członkiem drużyny Harlem Globetrotters”. W ten sposób czyni się aluzję do rzekomych związków Jana Pawła II z koszykówką. Jest to kolejny materiał, w którym papieża łączy się ze sportem. Najczęściej wiązano go z nartami²¹.

W tym miejscu należałoby też uwzględnić satyryczny serial telewizyjny (Channel Four) – *Bremner, Bird and Fortune*²². W sezonach 3–6 (2002–2005) Jana Pawła II gra Alexei Sayle. Drugi odcinek w 14 serii: *The Two Johns on The Credit Crunch* – zbudowany na poetyce absurdu – jest skeczem z udziałem papieża i George’a Busha znajdującego się rzekomo w jego własnym domu (czas: 2’37–5’42). Papież Benedykt XVI jest przez prezydenta Stanów Zjednoczonych pomyłony z Janem Pawłem II lub Janem Pawłem III (sic!). Prezydent dziwi się też, że papież jest katolikiem²³. Możliwe, że owa konsternacja ma odzwierciedlać stan wiedzy większości współczesnych Amerykanów i nie tylko zresztą ich.

Sitcomami, w których „występuje” Jan Paweł II, są też: *The Wayans Bros*²⁴ oraz *Murphy Brown*, zwłaszcza odcinek z 1993 roku – *The World According to Avery*²⁵. Dzisiaj niestety – przynajmniej dla piszącej te słowa – owe seriale komediowe z podkładem śmiechu są niedostępne. Na uwagę zasługuje też sitcom

²⁰ *Teoria wielkiego podrywu* (ang. *The Big Bang Theory*, 2007) – amerykański serial komediowy stworzony przez reżyserów Chucka Lorre i Billa Prady’ego, którzy są także głównymi producentami razem ze Stevenem Malaro. Oprócz tego cała trójka jest głównymi scenarzystami.

²¹ *Św. Jan Paweł II* – film z serii „Aureola – od Stanisława do Karola” – film nie tylko dla dzieci..., reż. Józef Mika, scenariusz i dialogi Justyna Holm, wujek Nikodem (narrator) – Tadeusz Chudecki, film animowany, Polska 2014; *Apartament* – reż. Maciej Czajkowski, Przemysław Häuser, film dokumentalny, Polska 2015 czy *Narty Ojca Świętego* – reż. Piotr Cieplak, premiera w Teatrze Narodowym w Warszawie w listopadzie 2004 r., w Teatrze Telewizji TVP Warszawa – 12.02.2007 r.

²² *Bremner, Bird and Fortune* – satyryczny serial telewizyjny (Channel Four), twórcy: John Bird, Rovy Bremner, John Fortune (zm. 31.12.2013), Wielka Brytania 17.10.1999–6.05.2010, 16 serii, 85 odcinków. Po raz pierwszy transmitowany w 1991 r. (15.03–19.04) w brytyjskim programie telewizyjnym Channel Four.

²³ *Bremner, Bird and Fortune*, odcinek 2, sezon 14 – *The Two Johns on The Credit Crunch*, [²⁴ *The Wayans Bros* – sitcom, serial komediowy USA 1995–1999, odcinek z 1998 r.](https://www.google.com/search?q=Bremner%2C+Bird+and+Fortune+s.14+e.2.&client=firefox-b-e&sca_esv=5a96c4fe05cadec6&biw=1600&bih=728&tbm=vid&ei=0se7ZYuoOKaO1fIP2O-8gA0&udm=&ved=0ahUKewiL2cjuyIqEAXUmR1UIHdg3D9AQ4dUD-CA0&uact=5&oq=Bremner%2C+Bird+and+Fortune+s.14+e.2.&gs_lp=EgInd3Mtd2l6LXZpZG-VvLiNCcmVtbmVyLCBCCaXJKIGFuZCBGb3J0dW5lIHMuMTQgZS4yLjIFECEYoAEyBRAhGK-ABMgUQIRigATIFECEYoAEyBRAhGKABSOW9AlCSBlj5tgJwAHgAkAEAmAGtAaABoguqA-QMzLji4AQPIAQD4AQHCAGcQABiABBgTwgIIEAAYFhgeGBPCAgYQABgWGB6IBgE&sclicent=gws-wiz-video#fpstate=ive&vld=cid:21224731,vid:EuEUZaSlbYc,st:0 [1.02.2024].</p>
</div>
<div data-bbox=)

²⁵ *Murphy Brown* – sitcom, serial TV, 10 sezonów, USA 1988–1988, odcinek z 1993 r. – *The World According to Avery*.

z lat 90. *Złotka*²⁶. Pojawia się w nim dość rozbudowana intryga z udziałem papieża granego przez wspomnianego już Gene'a Greytaka, najpopularniejszego aktora naśladowującego w filmach i serialach postać Jana Pawła II (czas: 9'06, 10'25, 19'30–19'41, 20'50–21'23, 26'43–27'15). Sophia Spirelli Petrillo Weinstock (Estelle Getty) gra z Janem Pawłem w karty. Mamy też epizody związane z wizytą Ojca Świętego w szpitalu. Cel historii z papieżem przedstawionej w odcinku *Pierścień papieski* jest wybitnie ludyczny. Sceny z nim w tej, co prawda, kiczowatej produkcji nie wychodzą jednak poza granice smaku czy przyzwoitości.

W wielu filmach Jana Pawła II naśladował ów aktor jednej roli – Gene Greytak (zob. np. przypis do sitcomu *Alf* czy *One Night Stand*). Należałoby też wspomnieć, że występował on również jako tenże papież w teledysku *Ist King of Wishful Thinking* (dokładnie w czasie: 3'36 i 3'43–3'54)²⁷.

Do animacji moglibyśmy z kolei zaliczyć, obok omówionego już wcześniej *Miasteczka South Park*, *Głowę rodziny*²⁸. Jan Paweł II występuje w 2 odcinku 2 sezonu: *Holy Crap* (30.09.1999) oraz w 17 odcinku 5 serii (13.05.2007 – *It Takes a Village Idiot, and I Married One* – głosu użycza tam Denny Smith). W odcinku z 1999 roku wątek papieski sprowadza się do następującej historii: religijny ojciec Petera, Francis, przechodzi na emeryturę. Starszy pan źle traktuje swoją synową i Peter postanawia porwać papieża, by ten pomógł mu rozwiązać problemy rodzinne²⁹.

Animowanym sitcomem są też *Simpsonowie*³⁰. W 21 odcinku 17 sezonu: *The Monkey Suit* do absurdu zostaje doprowadzony temat rzekomego sporu między wiedzą a wiarą, między nauką a religią chrześcijańską o pochodzenie człowieka (ewolucjonizm/darwinizm a kreacjonizm). Na lekcji o kreacjonizmie pojawia się aluzja do Jana Pawła II (czas: 00'00'14). Do omawianej grupy należy też satyryczny serial animowany *2DTV*³¹. Wysztychane są tam różne osobistości, między innymi George W. Bush, Tony Blair. Jan Paweł II występuje w więcej niż dziewięciu odcinkach (epizodach), na przykład: w 4 odcinku 4 sezonu (2004) – głos Enn Reitela; w 4 odcinku 5 sezonu (2004); 4.6 (2004); w 5 odcinku 1sezonu (2004) – głos Enn Reitela i Dave'a Lamba.

²⁶ *Złotka* (ang. *The Golden Girls*) – reż. i twórca Susan Harris, serial w telewizji NBC, komedia, lata emisji 14.09.1985–9.05.1992 (łącznie 7 sezonów i 190 odcinków); sezon 7, odc. 13 *The Pope's Ring* – 14.12.1991.

²⁷ *Ist King of Wishful Thinking* (1990) – pop-rock, dance-pop, new jack swing, zespół Go West, soundtrack do filmu *Pretty Woman* z albumu *Indian summer*.

²⁸ *Głowa rodziny* (ang. *Family Guy*) – serial animowany, komedia, serial TV, 1999– (18 sezonów). Jest to amerykański serial animowany (kreskówka parodiująca obyczaje Amerykanów), stworzony w 1999 r. przez Setha MacFarlane'a i emitowany w telewizji FOX. Przedstawia on losy rodziny Griffińów, mieszkającej w fikcyjnym mieście Quahog, w stanie Rhode Island. Pierwszy odcinek wyświetlono 31.01.1999 r.

²⁹ Por. https://pl.wikipedia.org/wiki/Lista_odcink%C3%B3w_serialu_G%C5%82owa_rodziny [15.03.2023].

³⁰ *Simpsonowie* (ang. *The Simpsons*) – komedia, animacja dla dorosłych, animowany sitcom, USA 1989–1991, twórca Matt Groening; serial TV, do 2020 r. 31 sezonów, 684 odcinki, tu: sezon 17, odc. 21: *The Monkey Suit*, 14.05.2006 r.

³¹ *2DTV* – reż. Tim Searle, satyryczny serial animowany/rysunkowy emitowany przez ITV, Wielka Brytania 2001–2004.

Natomiast do mydlanych oper, w których pojawia się motyw papieża, zaliczylibyśmy argentyńską *Moja nadzieja*³², w której bardzo wyraźnie zaznaczony jest motyw śmierci Jana Pawła II i wyboru na tron papieski rodaka twórców serialu – Jorge Mario Bergoglio, czyli obecnego Franciszka. Jego zdjęcie można dostrzec na biurkach bohaterów. Wcześniej (ale i później) motywy papieskie, a więc i janopawłowe sprowadzały się w tym serialu do ukazywania flag watykańskich. Produkcja ma niewiele wspólnego z katolicyzmem: ideałem bohaterów w kolejnych odcinkach jest romans, a następnie małżeństwo księdza porzucającego sutannę z dziewczyną przebraną – z powodu ukrywania się przed prześladowcą – za zakonnicę. Takiej „miłości” kibicują w tym płytkim serialu nawet siostry zakonne³³.

W ten sposób przechodzimy do seriali związanych z tematyką kościelną (eklezyjalną).

Inne seriale zagraniczne

Grupy tej nie wyróżnia żaden wspólny mianownik, oprócz omawianego w niniejszym artykule. Są to różne seriale, w których – choćby na moment – pojawił się Jan Paweł II – autentyczny bądź naśladowany przez autora lub namalowany w kreskówce; jego podobizna (fotografia bądź montaż z jej użyciem). Brane są też pod uwagę seriale, w których wspomina się papieża Polaka. Do takich produkcji należy np. północnoirlandzki serial *Eureka Street*. W 1 odcinku tego miniseriale (czas: 00'03'50–00'04'32) matka Miśka (właśc. Chuckie Lurgana) z zakłopotaniem przygląda się fotografii przedstawiającej Jana Pawła II z jej synem:

Narrator – Chuckie miał obsesję na punkcie samochodów, pieniędzy i sławy. Szczególnie sławy. Kochał celebrytów. Jakichkolwiek celebrytów. Notorycznie w młodym wieku zabiegał o wspólną fotografię z Papieżem z czasu jego I wizyty w Irlandii.

Matka Chuckiego – Wszystkiego najlepszego w dniu urodzin, synu (w oryginale: „Happy birthday, son”).

³² *Moja nadzieja* (hiszp. *Esperanza mía*) – telenowela, opera mydlana, musical, kanał TV Canal Trece, Argentyna 6.04.2015–14.01.2016 (1 sezon, 194 odcinki), odc. 4 *Esperanza Sucre por Amor* (9.04.2015), czas: 16'48; np. w odc. 7 *La atracción empieza a tomar cuerpo entre el padre Tomás y Esperanza* (z 14.04.2015, czas: 25'37–25'39), odc. 11. „Cupido” motorizado: *Tomás y Esperanza un amor que va sobre ruedas* (z 20.04.2015, czas: 21'10–23'32). Fotografia Papieża Franciszka pojawia się w odc. 182 – *El trabajo de la familia* (z 29.12.2015, czas: 02'06–04'12) i w innych odcinkach.

³³ *Moja nadzieja* – odc. 4 *Esperanza Sucre por Amor* (9.04.2015), czas: 16'48 (flaga papieska w czasie: 16'14–17'11) – źródło: <https://www.youtube.com/watch?v=40e0DbfS3rg> [20.04.2020]. Owa flaga również w innych odcinkach, np. w 7 *La atracción empieza a tomar cuerpo entre el padre Tomás y Esperanza* (z 14.04.2015, czas: 25'37–25'39) czy 11 „Cupido” motorizado: *Tomás y Esperanza un amor que va sobre ruedas* (z 20.04.2015, czas: 21'10–23'32). Nowość stanowi fotografia papieża Franciszka, która pojawia się w odc. 182 *El trabajo de la familia* (z 29.12.2015, czas: 02'06–04'12 – źródło: <https://www.youtube.com/watch?v=DtZrH4swhEM> [20.04.2020] i w innych.

Dalej narrator dopowiada, że „Chuckie był, niestety, protestantem”. Zaczął obserwować całą tę absurdalną nienawiść między katolikami a protestantami. Papież był „fenianem, rzezimieszkiem – logicznym rozszerzeniem katolickiego świata, ale nikt nie mógł zaprzeczyć, że na pewno Jan Paweł II był sławny”³⁴. Wszystkie przezwiska wobec papieża mają na wyspach swoją długą tradycję, sięgają czasów króla Henryka VIII i królowej Elżbiety I, szczególnie zaostrowanych konflikt z Kościołem katolickim. Inwektywa „fenian” jest w pewnym sensie śmieszna, gdyż fenianie, tajne irlandzkie stowarzyszenie niepodległościowe, założone około 1858 roku, działało zbrojnie, stosując terror przeciw Wielkiej Brytanii, ale też sympatyzowało z I Międzynarodówką i europejskimi komunistami. Jakże więc papież mógłby być „fenianem”?!³⁵. Na tym jednak polegało upolitycznienie religii w walce tzw. protestantów Brytyjczyków z tzw. katolikami Irlandczykami z Belfastu i okolic.

W literackim prototypie autorstwa Roberta McLiamy Wilsona *Ulica marzycieli* (2000) zabiegi Miśka dokonywane na tym zdjęciu urastają do rangi groteski i absurdu³⁶. Bohater, w zależności od tego, czy opowiada się po stronie IRA, czy po stronie Brytyjczyków, albo jest dumny ze swojego zdjęcia z Janem Pawłem II, albo je niszczy. Wycina z fotografii swoją podobiznę, to znów ją przykleja, z powrotem wydziera i znów przykleja – w końcu z pamiętki prawie nic nie zostaje.

Innym serialem wartym odnotowania jest katastroficzny *Zero Hour*. W rekonstrukcji wydarzeń z 13 maja 1981 roku, której narratorem jest Paul McGann, Jana Pawła II prezentuje on sam (nagranie archiwalne), a także aktor Brian Crabb³⁷. Warto w tym miejscu odnotować też 75 odcinek serialu *Gdzie diabeł mówi dobranoc* z 1995 roku. Podczas uroczystości przywitania Ojca Świętego w (fikcyjnym) miasteczku Wisconsin ktoś wywołuje pożar, a jeden człowiek pada ofiarą przestępstwa. Kochanek zabitego mówi, że ten popełnił samobójstwo, ale papież twierdzi, że widział całe zajście i że został on zabity. W związku z tym Jan Paweł II staje się głównym świadkiem w sprawie o morderstwo³⁸.

³⁴ *Eureka Street* – reż. Adrian Shergold, miniseria, dramat, komedia, Wielka Brytania 1999, odc. 1 – 13.09.1999; część 1, odc. 1, czas: 00'03'50–00'04'32 (tłum. Bart Bruzewicz).

³⁵ Jak podaje internetowa encyklopedia, „Nazwa ruchu fenian nawiązywała do dawnej historii irlandzkich: wojowników fianna i ich legendarnego wodza Fionna mac Cumhailla”. Zob. hasło: *Fenianie*, <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/fenianie;3900344.html> [17.08.2020]. Warto zauważyć, że nie tylko w *Ulicy marzycieli*, ale również w *Zaułku łgarza* występuje przezwisko „feniańczyk”: „– Nie, w porządku. – Miał twardy, szorstki akcent. Ze zdziwieniem popatrzył na mój szkolny krawat. – Jesteś fenianczykiem? Z tej samej budy co tamci? – Tak – uśmiechnąłem się ekumenicznie. – To bez znaczenia, kiedy pięciu bije jednego. Czuję się jak bohater, twardej, John Wayne. Tamten kiwnął głową z nieodgadnioną miną” (McLiam, 2003, s. 47).

³⁶ *Eureka Street* – reż. Adrian Shergold, miniseria, komediodramat, Wielka Brytania 1999, odc. 1 – 13.09.1999. Więcej o literackim prototypie serialu, w którym wątek Jana Pawła II był o wiele bardziej rozwinięty i wieloaspektowy, zob.: Gazdecka i Kulczycka, 2017, s. 177–192.

³⁷ *Zero Hour* – serial telewizyjny, katastroficzny, dokumentalny, Kanada – Wielka Brytania 2004–2006 (3 sezony), odcinek *The Plot to Kill the Pope* – biograficzny dramat historyczny, Wielka Brytania 2005.

³⁸ *Gdzie diabeł mówi dobranoc* (ang. *Picket Fences*) – serial TV w sieci CBS, 4 sezony (USA 1992–1996), sezon 4, odc. 9 (75) zatytułowany: *Witness for the Prosecution*, 8/15.12.1995 r.

Jak już wspomniano, wydawałoby się, że najwięcej ujęć interesującego nas wątku czy motywu powinno znaleźć się w serialach związanych z Kościołem katolickim. W rzeczywistości różnie to wyglądało. Nawet jeśli pojawiały się nawiązania do papieża lub papieżstwa, najczęściej pozbawione były one głębi, by nie rzec: były najczęściej niedorzeczne i kuriozalne bądź zmyłkowe i prowokacyjne. Przykładowo w serialu z lat 80. i 90. XX wieku *Detektyw w sutannie*, w 16 odcinku³⁹ *Od przybytku głowa boli* znajduje się dialog kierownika firmy z zakonnicą (Tracy Kristine Nelson). Kierownik, nie wiedząc, że przebrana w dzinsy dziewczyna, chętna rzekomo do pracy w firmie, jest siostrą zakonną, ostrzega ją, że jego szef zatrudnia też przestępców:

Kierownik: Nie boisz się?

Siostra Steve: Nie napisałam w podaniu, ale też trochę siedziałam.

Kierownik: Gdzieś na Zachodzie?

Siostra Steve: To był prawdziwy klasztor.

Siostra Steve stosuje ironię ukrytą – zakłada, że kierownik opacznie zrozumie, iż ona była w wybitnie restrykcyjnym więzieniu, a nie w zakonie.

Kierownik: Umiesz prowadzić ciężarówkę?

Siostra Steve: A czy papież jest katolikiem? (czas: 22'54–23'21)⁴⁰

Tutaj – w odróżnieniu od podobnego pytania padającego w odcinku z *Bremner, Bird and Fortune* – kwestia ma zabarwienie ironiczne, a pytanie jest – w intencji samej wypowiadającej – retoryczne, nie wymaga bowiem odpowiedzi. W produkcji tej widz odnajduje też obrazy (w sensie ikonicznym, plastycznym) przedstawiające Jana Pawła II. Portret papieża jest również obecny w czeskim serialu *Pustkowie*. Wisi w domu ojca Filipa Paskowskiego (Filipa gra Oskar Hes, a jego ojca – Adrian Jastraban, czas: 32'56–32'58)⁴¹. Zjawisko to bywa charakterystyczne niemal dla wszystkich filmów kręconych po 1979 roku, a związanych w jakiś sposób z tematyką eklezjalną⁴². Do takich produkcji

³⁹ *Detektyw w sutannie* (ang. *Father Dowling Mysteries*) – serial TV kryminalno-komediowy, dramat, USA 1987–1991, odc. 11 (19) 2 sezonu – *The Solid Gold Headache Mystery (Od przybytku głowa boli)*, reż. Charles S. Dubin, 29.03.1990 (czas rozmowy: 22'54–23'21).

⁴⁰ Niemal identyczną funkcję – wyrażenia oczywistości – odnajdujemy w horrorze *Lśnienie*. Chodzi wszakże o serial z 1997 r., który bardziej spodobał się Stephenowi Kingowi niż słynny film Stanleya Kubricka z 1980 r. W 2 odcinku odbywa się następująca wymiana zdań między małżonkami:

Jack Torrance (Steven Weber): – Jesteś pewna, że CB jest zniszczone?

Winifred Torrance (Rebecca De Mornay): – A czy Papież nosi czapkę?

(*Lśnienie* [ang. *The Shining*] – ministerial – odc. 3, reż. Mick Garris, horror, USA 1997, odc. 2; czas: 57'32–57'34).

⁴¹ *Pustkowie* (czes. *Pustina*) – TV miniserial HBO (8 odcinków), reż. Ivan Zachariáš i Alice Nellis, dramat, kryminał, Czechy 2016; sezon 1, odc. 2 (6.11.2016; reż. Ivan Zachariáš), źródło: <https://freedisc.pl/kriskrisu,f-7977235,pustina-s01e02-pl-mp4> [20.04.2020].

⁴² *Detektyw w sutannie* (ang. *Father Dowling Mysteries*) – 1 odcinek 1 sezonu: *The Missing Body Mystery: Parts 1 & 2* (pol. *Fatalna spowiedź, cz. 1 i Zaginiony nieboszczyk, cz. 2*), reż. Christopher Hibler, 20.01.1989. Portret papieża w białej szacie widnieje w 1 odcinku 1 sezonu: [pilot serialu], również w 2 odcinku 1 sezonu: *The missing body Mystery* (czas: 00'12'23, 00'38'34–00'39'13, 01'12'46–01'14'20).

należą włoski *Don Matteo* i jego polski odpowiednik *Ojciec Mateusz*, również *Ranczo* i *Plebania*. We włoskim *Don Matteo* już w 1 odcinku 1 sezonu pt. *Obcy* (lub: *Cudzoziemiec*; wł. *Lo straniero*, emisja: 7.01.2000) widzimy portret Jana Pawła II stojący na biurku w zakrystii (czas: 06'20)⁴³.

Od 2008 roku emitowany jest *Ojciec Mateusz* jako polska wersja serialu. W ten sposób przechodzimy do omówienia produkcji rodzimych oscylujących wokół tematów eklezjalnych.

Seriale polskie

W latach 80. i 90. XX wieku nakręcono wiele filmów i seriali akcentujących dumę z wyboru Karola Wojtyły na papieża. Do tych ostatnich należy na przykład *Jan Serce* (odcinki 4 i 5, w których pojawia się usytuowane na meblach zdjęcie sławnego rodaka) czy *Dom* – tu zwłaszcza odcinki 23 i 24, w których z kolei bohaterowie nie kryją radości z powodu ogłoszenia niespodziewanych wyników konklawe⁴⁴. W polskim odpowiedniku *Don Matteo* – w *Ojcu Mateuszu* obecność Jana Pawła II polegała przede wszystkim na zamieszczaniu jego podobizny. Z pewnością przykładowym odcinkiem jest odcinek 302 *Gość w dom*, w którym pojawia się zdjęcie Ojca Świętego⁴⁵. Takich przykładów, podobnie jak w *Ranczu*, gdzie znalazłyby się wizerunki Wojtyły, jest w serialu znacznie więcej. Jeszcze 15 kwietnia 2022 roku w 300 odcinku (sezon 23) pt. *To ja, Mateusz* widać na ścianach plebanii ojca Mateusza portrety i miedzioryt polskiego papieża (czas: 13'57, 14'20, 14'45). Kontynuacją tegoż odcinka jest następny – 301 (sezon 23) pt. *Trudny powrót*. Widzimy w nim ten sam portret Jana Pawła II co w poprzednim odcinku (czas: 06'47–06'50, 07'09, 08'59–08'60; 30'45–31'10)⁴⁶. A jest to już 17 lat po jego śmierci i nastroje związane z Ojcem Świętym, oskarżaniem go i dewaluacją pontyfikatu osiągają apogeum. Ciekawe zjawisko zachodzi w odcinku 357 (16.09.2022 r.) pt. *Młot na czarownice* w reż. odtwórcy tytułowego bohatera – Artura Żmijewskiego (sic!)⁴⁷. Co prawda, widać portret nowego papieża – Franciszka – w seminarium duchownym w Sandomierzu (czas: 11'17–12'25, 13'50–15'09), inny tegoż papieża, tym razem uśmiechniętego, pojawia się w humorystycznym zakończeniu odcinka (czas: 41'25), ale nie znikają wizerunki Jana Pawła II (czas: 14'59–15'05, 15'24–15'59, 29'21). Zasada jest taka, iż w późniejszych odcinkach wiszą podobizny tych dwóch różnych papieży.

⁴³ *Don Matteo* – włoski serial telewizyjny, 12 serii, 255 odcinków, premiera 7.01.2000, Włochy 2000–.

⁴⁴ *Jan Serce* – serial obyczajowy, melodramat, reż. Radosław Piwowarski, odcinki: 4 – *Pieszczoty* i 5 – *Zgryzoty*, Polska 1981 (premiera 1982). *Dom* – serial obyczajowy, historyczny, reż. Jan Łomnicki, odcinki 23–25, Polska 2000.

⁴⁵ *Ojciec Mateusz* – serial kryminalny TVP1, Polska 2008– (dotychczasowa – 2023 rok – liczba sezonów – 28), odcinek 302 *Gość w dom*; czas: 40'00–40'07 i 40'40–40'58.

⁴⁶ *Ojciec Mateusz* – odcinek 301, sezon 8: *Trudny powrót*, reż. Filip Zylbert.

⁴⁷ *Ojciec Mateusz* – odcinek 357, sezon 28 (16.09.2022): *Młot na czarownice*, reż. Artur Żmijewski.

Na uwagę zasługuje również odcinek 300 (sezon 23) – *To ja, Mateusz*⁴⁸. Jest 2020 rok, a na plebanii wiszą jeszcze obrazy i miedzioryty Jana Pawła II (czas: 00'45–01'48, 04'23' 04'27, 04'45, 04'51, 33'11). Widać też na dalszym planie w przedpokoju plebanii miedzioryt z Janem Pawłem II (czas: 13'57, 14'20, 14'45). Co jednak bardzo rzadkie, nawet w „kościelnych” serialach, bohaterowie czynią aluzje do polskiego papieża. Sobowtór ojca Mateusza (Eryk Rumer – gra go, jak i samego księdza, Artur Żmijewski) odwiedza kolejne domy pod pretekstem sprzedawania cegiełek na budowę murowanej kaplicy. Gdy odwiedza Januarego Sapalskiego herbu Syrokomla, emerytowanego dyrektora muzeum, ten wita go parafrazą słów wypowiedzianych przez Jana Pawła II do młodzieży parę dni przed śmiercią:

January Sapalski: – Szukałem was, a teraz wy do mnie przychodzicie.

[Gdy widzi, że rzekomy ksiądz nie kojarzy cytatu, dodaje:]

– Jan Paweł II.

Eryk Rumer odpowiada nieśmiało, jakby nie chcąc wzbudzić podejrzeń: – Wielki Polak... wzór dla kapłanów.

January Sapalski: Ksiądz Mateusz, jak sobie przypominam.

Eryk Rumer: – Tak, ksiądz Mateusz.

[Gospodarz domu podaje rękę i przedstawia się:]

January Sapalski – January Sapalski. Z tych Sapalskich herbu Syrokomla (czas: 24'13–24'23)

Najwięcej i najbardziej urozmaiconych wizerunków papieża jest w serialu *Plebania*. Jego podobizna wisi na kilku ścianach, również na meblach, w danym pomieszczeniu (pokoju bądź kuchni). Są to zdjęcia w ramach, obrazy olejne, kalendarze, gobeliny itd.⁴⁹. Aż dziw, że przy takiej tematyce serialu (życie parafii,

⁴⁸ *Ojciec Mateusz* – odcinek 300, sezon 23: *To ja, Mateusz*, reż. Filip Zylbert (premiera w TVP1 – 30.04.2020).

⁴⁹ *Plebania* – serial TVP1, 12 serii, 1829 odcinków, twórcy: Stanisław Krzemiński i Mirosław Bork, obyczajowy, Polska 1.10.2000–27.01.2012. Zob. np. *Plebania* – przykładowo: odcinek 2, czas: 3'51–4'10 – jeden obraz Jana Pawła II w tle na meblach przy drzwiach; tu również trzy obrazy Jana Pawła II: dwa na ścianie i jeden na biurku u księdza proboszcza w pokoju; czas: 00'03'59, 5'55–6'10 – ponownie jeden obraz Jana Pawła II w tle na meblach przy drzwiach; 12'43–12'59 – obrazek na szafce w kancelarii parafialnej; odcinek 3, czas: 6'46–7'10 – obrazek Jana Pawła II na regale z książkami w pokoju na plebanii; odcinek 5, czas: 00'27'40 obrazek Jana Pawła II na szafce w kancelarii parafialnej; odcinek 5, czas 00'27'43 – duży obraz Jana Pawła II na ścianie przy drzwiach w kancelarii parafialnej; czas: 00'27'47 – dwa obrazy na ścianie; odcinek 6 – czas: 00'01'40 – obrazek Jana Pawła II na regale w pokoju; odcinek 7 – czas: 00'03'00 – duży obraz przy drzwiach w pokoju; czas: 00'05'46 – obrazek na szafce; czas: 00'05'50 – ponownie duży obraz przy drzwiach w pokoju; czas: 00'06'36 – ten sam duży obraz przy drzwiach w pokoju; odcinek 22 – czas 00'17'20 – obrazek na półce; odcinek 24 – czas 00'09'08 – jeden obraz Jana Pawła II w tle na meblach przy drzwiach; czas 00'09'12 – obraz na biurku u księdza proboszcza w pokoju; czas: 00'11'01 – trzy obrazy Jana Pawła II: dwa na ścianie i jeden na biurku u księdza proboszcza w pokoju; odcinek 31 – czas 00'05'02 – obraz w zakrystii; odcinek 35 – czas 00'08'30 – obrazek na szafce w kuchni; odcinek 36 – czas 00'12'41 i 00'13'16 – obrazek na szafce w kancelarii parafialnej; czas 00'13'48 – jeden obraz Jana Pawła II w tle na meblach przy drzwiach; odcinek 45 – czas 00'18'41 – kalendarz z Janem Pawłem II; odcinek 46 – czas: 00'18'10 – obraz na biblioteczce; odcinek 47 – czas 00'04'05 – obrazek przy monitorze; czas 00'19'48 – kalendarz z Janem Pawłem II; czas 00'22'47 – kalendarz z Janem Pawłem II; odcinek 48 – czas 00'17'30 – obrazek przy monitorze;

problemy religijne, moralne, społeczne mieszkańców wsi Tulczyn skupionych wokół kościoła) aluzje do Jana Pawła II mają tylko wymiar plastyczny, wizualny. Tak jak w innych serialach (poza wspomnianym wyjątkiem z *Ojca Mateusza*) nie są cytowane pisma papieża Polaka i nie jest głoszona nauka Kościoła zgodnie z Ewangelią czy właśnie nauczaniem duszpasterskim biskupa Rzymu. Możliwe, że taka tendencja związana jest z pewnym „uniwersalizmem” produkcji (by nie zniechęcać odbiorców niezainteresowanych przyjęciem bądź pogłębieniem wiary).

Wyjątki stanowią odcinki 1056 i 1057 (sezon 8). W pierwszym z wymienionych ksiądz wikary Antoni Król (Marcin Janos Krawczyk) ma ułożyć kazanie w trzecią rocznicę śmierci Jana Pawła II. Jest więc 2 kwietnia 2008 roku. Kapłan nie ma pomysłu: „A co mam mówić? Powtarzać te same słowa? Cytować papieża?” (czas: 01’09–02’36). Ksiądz proboszcz Antoni Wójtowicz (Włodzimierz Matuszak) odpowiada, że cytaty nie są złym pomysłem. Jakże to miałyby być cytaty i jaką myśl mogły w słuchaczach i samym kapłanie ewokować, pozostanie tajemnicą. Trzeba jednak przyznać, że fikcyjny ksiądz miał dobry pomysł, gdyż nauczanie papieża Polaka nie jest wśród jego rodaków znane. Już w tym odcinku można zaobserwować, że na ścianie w plebanii wisi wizerunek kolejnego papieża – Benedykta XVI (czas: 04’24–05’12). Po paru minutach odbiorca obserwuje, jak – w związku z rocznicą odejścia Jana Pawła II „do domu Ojca” – trzech „pijaczków” postanawia w karczmie, że tego dnia nie będą pić alkoholu. Ujmują to jako ofiarę za papieża: „Damy z siebie coś. [...] Tyle, ile dać możemy. Taki nasz wdowi grosz”. Stwierdzają, że nie wypada tak się smęcić. Papież „był człowiek wesoły”, nie potrzebuje takiej żaloby. Wspominają pierwszą pielgrzymkę Jana Pawła II do ojczyzny i towarzyszący jej wielki upał. Śmieją się z jego powiedzenia, że efekt pielgrzymki już widać: „Kardynałowie opalili się”; „albo to: «poczekaj chwilę, muszę trochę popapieżyć». Polski ksiądz to opowiadał, że go papież-Polak w Watykanie przyjął” (czas: 09’47–10’49, 12.12–14.24, 19’20–19’53)⁵⁰. Wspominają też atmosferę z dnia śmierci polskiego papieża i wielką ciszę panującą w kościele. Walentyna Kałygina-Leszczyńska (Dorota Nowakowska) wraz z barmanką Patrycją Majewską (Karolina Piechota) rozmawiają o postanowieniu klientów baru, porównując ich zapal do kibiców, którzy tylko na dzień śmierci Ojca Świętego potrafili się pogodzić. Pijaczkowie postanawiają, że skoro bar będzie tego dnia wcześniej zamknięty, to oni pójdą do kościoła. Za rok natomiast, 2 kwietnia, znów spotkają się w barze na abstynencji za papieża rodaka.

W kolejnym odcinku proboszcz podlicza ostatnie intencje mszalne – dziewięć związanych jest z Janem Pawłem II.

Ksiądz Antoni: – Właściwie była to jedna wspólna intencja – modlitwa do Jana Pawła II w rocznicę śmierci.

odcinek 262 – czas 00’00’57 – obrazki w kancelarii; odcinek 512, czas 00’11’10 – kalendarz w kancelarii; odcinek 567 – czas 00’16’31 – kalendarz na plebanii. Tenże kalendarz na plebanii jest również w odcinkach: 608 – czas: 00’15’57, 637 – czas 00’05’04, 681 – czas 00’07’11, 726 – czas 00’15’47. Obrazek z Ojcem Świętym pojawia się znów w odcinku 1310 – czas: 00’03’28. To są tylko nieliczne (sic!) przykłady występowania motywu papieskiego w tym serialu. Ukazują one wielkie przywiązanie bohaterów do Jana Pawła II i żywą o nim pamięć – również po jego śmierci.

⁵⁰ Rzeczywiście są to słowa historycznie istniejącego papieża. Zob.: Poniewierski, 2003, s. 6.

Proboszcz: – To nie tak – ludzie modlili się w swoich sprawach, tyle że za pośrednictwem Jana Pawła II.

Ks. Antoni: – Hyyy, a rok temu wszyscy modlili się o szybką beatyfikację.

Proboszcz: – A dzisiaj uważają go już za świętego i do niego składają swoje prośby.

Ks. Antoni: Dawno nie było tak dużo ludzi w kościele. Niektórzy czuwali nawet całą noc. Nawet pijaczkowie byli trzeźwi.

Proboszcz: – Szkoda, że nie na co dzień. Ale dobre i to! (czas: 01'02–01'41)

Rocznica śmierci papieża Polaka staje się tak ważnym wydarzeniem, że znajduje swój oddźwięk w fabule filmu z fikcyjnymi bohaterami i fikcyjnymi historiami. Wszystko inne pozostaje przemilczane. Serial mimo tego nie ma być medium pouczającym o przesłaniu płynącym z papieskiego nauczania czy w ogóle uczącym prawd wiary katolickiej. Z drugiej jednak strony nadmiar obrazków przedstawiających papieża nie zawsze idzie w parze – i tak jest też w *Plebani* – z proponowaną w poszczególnych odcinkach duchowością i w ten sposób staje się znakiem rozpowszechnionej w niektórych środowiskach zwykłej papafilii. Jej znamiona znajdziemy również w dalekim od tematów duchowych 10-odcinkowym serialu *Belfer*⁵¹. W 9 odcinku pokazano, że w domu policjanta uwikłanego w korupcję i znajomości ze światkiem bogaczy – przestępców sterujących miasteczkiem wisi gobelin z Janem Pawłem II (czas: 10'00–12'10). Oczywiście *Belfer* w żadnym stopniu nie jest filmem związanym z jakąkolwiek religią, ale w nim – podobnie jak w filmach Wojciecha Smarzowskiego – podkreślana jest znana powszechnie myśl, że otaczanie się dewocjonaliami, w tym wypadku eksponowanie podobizny papieża Polaka, nie świadczy jeszcze o moralności zgodnej z Ewangelią. W *Plebani* ów kontrast nie jest tak wyostrzony, jak właśnie w takich serialach jak *Belfer* czy w takich filmach jak wywołujący w swoim czasie kontrowersje *Kler*⁵².

Wracając do seriali związanych z wątkami eklezjalnymi, przywołajmy na koniec serial, który co niedzielę zabawiał miliony Polaków. W zależności od tego, kto aktualnie jest biskupem diecezjalnym i biskupem Rzymu, jego portrety znajdują się w kościołach, w domach parafialnych, w kancelariach czy na plebaniach. Odzwierciedla to *Ranczo*⁵³, którego pierwsze odcinki kręcono na przełomie pontyfikatów: Jan Paweł II odchodził „do domu Ojca”, następował zaś po nim Benedykt XVI. Najbardziej znamieny dla zobrazowania tego zjawiska jest 2 odcinek z 1 sezonu *Goście z zaświatów*, w którym pojawia się zdjęcie jeszcze wówczas żyjącego Jana Pawła II. W odcinku 3 *Ksiądz z inicjatywą* z 2006 roku w salce, w której Lucy uczy dzieci angielskiego, wisi ciekawa kombinacja: plakat z Janem Pawłem II w sąsiedztwie obrazka przedstawiającego Benedykta XVI (czas: 00'22'16–00'22'17). Jednocześnie można zobaczyć fotomontaż, który

⁵¹ *Belfer* – reż. Łukasz Palkowski, twórca Bartłomiej Ignaciuk, miniserial TVN (1 sezon, 10 odcinków), kryminał, odc. 9, Polska 2016–.

⁵² *Kler* – reż. Wojciech Smarzowski, film obyczajowy, Polska 2018.

⁵³ *Ranczo* – reż. Wojciech Adamczyk, serial TVP1, komedia obyczajowa, 10 sezonów, Polska 2006–2016 – serial doczekał się nowelizacji, tj. adaptacji powieściowej *à rebours*: Brutter i Niemczuk, 2014. Powieść napisali autorzy scenariusza. Premiera powieści 5.02.2014 r.

nie zniknie w następnych odcinkach, a który przedstawia Jana Pawła II z księdzem Piotrem Koziółem (Cezary Żak) i zakonnicą (czas: 11'12–12'54). W odcinku 4 *Otrzeźwienie* (czas: 00'39'39) widnieje już tylko obrazek z Benedyktem XVI, ale reguły pod tym względem nie ma. Jeszcze w 92 odcinku z 8 sezonu zatytułowanym *Radio Mamrot* (czas: 40'03–40'22) widać dwa obrazki przedstawiające: jeden Jana Pawła II, drugi Benedykta XVI. Po 2005 roku następuje zatem specyficzna sytuacja, kiedy to znikają portrety Jana Pawła II, a pojawiają się podobizny jego następców. Jak możemy się przekonać, z wybranych odcinków *Rancza*, nie muszą owe portrety zupełnie ustępować: chluba z papieża Polaka, pamięć o nim, świadomość jego świętości (już na pogrzebie pojawiały się apele „santo subito”⁵⁴) powodują, że nie znikają z przybytków Bożych i z mieszkań. Tak przecież było i w kolejnych emisjach *Plebani* czy też *Ojca Mateusza*. W *Ranczu* nawet w późniejszych odcinkach widnieją portrety Jana Pawła II samego lub – sporządzone na zasadzie fotomontażu – z księdzem proboszczem Koziółem i zakonnicą⁵⁵. W ten sposób brat wójta może poszczycić się „znajomością” z głową Kościoła katolickiego.

Podsumowanie

Najwięcej seriali, skeczy, TV-shows, wieloodcinkowych animacji, podobnie jak filmów fabularnych z udziałem czy choćby z motywem Jana Pawła II, było emitowanych w latach 80 i 90. XX wieku. I podobnie jak na przykład *Zakonnica w przebraniu* czy *Zakonnica w przebraniu 2* przedstawiały one papieża w pozytywnym świetle. Ta linia oczywiście się utrzymała, ale na początku trzeciego tysiąclecia doszły do tego jeszcze inne elementy. Czas umierania i czas śmierci zmieniły paradygmat w prezentowaniu Jana Pawła II: kpina z jego niedołęstwa i choroby, coraz większe ataki, insynuowanie mu win, szydzenie z jego autorytetu i świętości to domena nie tylko publicystyki, ale również produkcji wspomnianych w niniejszym artykule. Przeprowadzone badania dowiodły, że w polskich serialach obecność sławnego rodaka sprowadzała się najczęściej do eksponowania w domach prywatnych, na plebaniach i w kościołach jego portretu. Nie miało to głębszej wymowy, najczęściej w ten sposób demonstrowano przywiązanie Polaków do papieża i dumę narodową. Taka tendencja najdłużej utrzymała się w produkcjach zawierających wątek eklezjalny, jak *Ranczo*, *Plebani* czy *Ojciec Mateusz*. W serialach amerykańskich nastąpiła moda na prezentowanie fikcyjnej głowy Kościoła w jaskrawy sposób kontestującej osobę, nauczanie i dzieło Jana Pawła II. Najczęściej ów „nowy papież” był w swoim skrajnie liberalnym podejściu do rzeczywistości nadprzyrodzonej i świata doczesnego zaprzeczeniem

⁵⁴ Krystyna Czuba pisze: „Najważniejsze w życiu są spotkania ze świętymi. Jest to największy dar od Boga dla człowieka. Pokolenie Jana Pawła II rozpoznało świętego. W godzinie jego śmierci zawołało jednogłośnie: *Santo Subito*. Największym darem Jana Pawła II dla tego pokolenia jest to, że on wzmocnił nasze «wierzę»” (Taż, 2010, s. 96).

⁵⁵ Zob. np. *Ranczo*, odcinek 52, sezon 4: *Zemsta i wybaczenie*, czas: 29'34–29'43, 30'27–31'08. Źródło: <https://vod.tvp.pl/video/ranczo,odc-52-zemsta-i-wybaczenie,486551> [11.08.2020].

traktowanego aluzyjnie (i prowokacyjnie) Jana Pawła II. Bardzo rzadko zdarzało się powoływanie się na autentyczne nauczanie papieża, a jeśli już się pojawiało, to najczęściej w formie karykaturalnej i niezgodnej z prawdą. Taka tendencja jest, oczywiście, dopuszczalna w świecie sztuki filmowej; w przypadku badanych dzieł jej celem było przede wszystkim wywołanie w odbiorcach śmiechu nie tyle z tak wykreowanego, odrealnionego Karola Wojtyły, ile z wykrzywiających jego myśl bohaterów serialu.

Bibliografia

- Brutter, Robert i Niemczuk, Jerzy (2014). *Ranczo*. Kraków: Wydawnictwo Literackie.
- Czajkowska, Agata (2022). Memory studies – multidyscyplinarna podróż w poszukiwaniu metody. *Parezja*, 2(18), 39–54.
- Czuba, Krystyna (2010). *Duchowość pokolenia Jana Pawła II*. W: Urbański, Stanisław, Krawiecka Ewa i Gałązka, Włodzimierz (red.). *Jestem tylko wędrowcem... W poszukiwaniu duchowości pokolenia JP II*. Warszawa: Fundacja AFM „Nasza Droga”, 91–97.
- Fenianie W: *Encyklopedia PWN*, [online]. Encyklopedia.PWN.pl. Dostęp: <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/fenianie;3900344.html> [17.08.2020].
- Gazdecka, Elżbieta i Kulczycka, Dorota (2017). *Wizyta w Irlandii. Między prawdą historyczną a fikcją literacką*. W: Bednarczyk-Stefaniak, Emanuela i Seul, Anastazja (red.). *Kultura nie tylko literacka. W kręgu myśli Karola Wojtyły – Jana Pawła II. Część I*. Seria Naukowa „Scripta Humana”, t. 8, Zielona Góra: Oficyna Wydawnicza Uniwersytetu Zielonogórskiego, 177–192.
- Junke, Dawid (2018). *Transcendencja i sekularyzacja. Motywy religijne we współczesnych amerykańskich serialach telewizyjnych*. Kraków: Wydawnictwo LIBRON – Filip Lohner.
- Kulczycka, Dorota (2024). *Wizerunek Jana Pawła II w kulturze współczesnej: „odjaniepawlenie” i „dewojtylizacja” w literaturze i w najnowszych filmach*. W: Pałucka-Czerniak, Iwona i Ruszczyńska, Marta (red.). *50 lat zielonogórskiej polonistyki. Księga jubileuszowa*. Zielona Góra: Oficyna Wydawnicza Uniwersytetu Zielonogórskiego, 95–131.
- McLiam, Wilson Robert (2000). *Ulica marzycieli*. Tłum. Maria Grabska-Ryńska, Katowice: Wydawnictwo „Książnica”.
- McLiam, Wilson Robert (2003). *Zaulek łgarza*. Tłum. Maria Grabska-Ryńska, Katowice: Wydawnictwo „Książnica”.
- Operacz, Joanna (2020). *Katocelebryta watykanizuje sakrobiznes. Znacze najnowsze słownictwo religijne?* [online]. Aleteia.org. 4.11.2020. Dostęp: <https://pl.aleteia.org/2020/11/04/katocelebryta-watykanizuje-sakrobiznes-znacze-najnowsze-slovnictwo-religijne/> [27.03.2021].
- Pewiński, Szymon (2016). *MEODY PAPIEŻ. Wynocha z mojego Kościoła!* (recenzja), [online]. Film.org.pl. 29.11.2016. Dostęp: <https://film.org.pl/a/seriele/mlody-papiez-wynocha-z-mojego-kosciola-93645/> [10.11.2020].
- Poniewierski, Janusz (2003). *Kwiatki Jana Pawła II*. Wybrał i opracował Janusz Poniewierski, pomysł i współpraca Jan Turnau. Kraków: Wydawnictwo Znak.
- Silverman, David (2012). *Interpretacja danych jakościowych. Metody i analizy rozmowy, tekstu i interakcji*. Tłum. Małgorzata Głowacka-Grajper, Joanna Ostrowska. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.

Filmografia

- 2DTV* – reż. Tim Searle, satyryczny serial animowany/rysunkowy emitowany przez ITV, 36 odcinków, 5 sezonów, Wielka Brytania 2001–2004.
- Alf* – serial TV, familijny, komedia, Sci-Fi, 102 odcinki, 4 serie, USA 1986–1990.
- Apartment* – reż. Maciej Czajkowski, Przemysław Häuser, film dokumentalny, Polska 2015.

- Avenue 5* – serial HBO, twórca i reżyser Armando Giovanni Iannucci, komedia Sci-Fi, 17 odcinków, 2 sezony, USA 2020–2022.
- Belfer* – reż. Łukasz Palkowski, twórca Bartłomiej Ignaciuk, miniserial TVN, 26 odcinków, 3 sezony, kryminał, Polska 2016–.
- Bremner, Bird and Fortune – satyryczny serial telewizyjny, Channel Four, 85 odcinków, 16 serii, Wielka Brytania 1999–2010.*
- Cool Head* – serial TV, 1 sezon, 6 odcinków, skecz, Wielka Brytania 1991.
- Detektyw w sutannie* (ang. *Father Dowling Mysteries*) – serial, dramat – kryminał – sensacyjny, 43 odcinki, USA 1989–1991.
- Dom* – reż. Jan Łomnicki, serial obyczajowy, historyczny, 25 odcinków, 4 serie, Polska 2000.
- Don Matteo* – serial telewizyjny, 255 odcinków, 12 serii, Włochy 2000–.
- Eureka Street* – reż. Adrian Shergold, miniserial, 4 odcinki, dramat, komedia, Wielka Brytania 1999.
- Everybody Loves Raymond* (pol. *Wszyscy kochają Raymonda*) – reż. Philip Rosenthal i in., kmedia, 9 sezonów, USA 1996–2005.
- Family Guy* (pol. *Głowa rodziny*) – serial animowany, komedia, TV-series, 18 sezonów, USA 1999–.
- Gdzie diabeł mówi dobranoc* (ang. *Picket Fences*) – serial TV w sieci CBS, 4 sezony, USA 1992–1996.
- Jan Serce* – reż. Radosław Piwowarski, serial obyczajowy, melodramat, 10 odcinków, Polska 1982.
- Just the Ten of Us* – serial TV, sitcom, 47 odcinków, 3 sezony, USA 1988–1990.
- Kler* – reż. Wojciech Smarzowski, obyczajowy, Polska 2018.
- Łśnienie* (ang. *The Shining*) – miniserial, horror, 3 odc., reż. Mick Garris, USA 1997.
- Metr od świętości* – serial dokumentalny, reż. Przemysław Häuser i Cezary Grzesiuk, narrator Arturo Mari, Polska 2014 (30 odcinków 5-minutowych).
- Miasteczko South Park* (ang. *South Park*) – serial rysunkowy, 26 sezonów, 324 odcinki, USA 1999–.
- Młody papież* – reż. Paulo Sorrentino, serial TV, komediodramat, Francja – Hiszpania – USA – Wielka Brytania – Włochy 2016.
- Murphy Brown* – sitcom, serial TV, 10 sezonów, USA 1988–1988.
- Narty Ojca Świętego* – reż. Piotr Cieplak, premiera w Teatrze Narodowym w Warszawie w listopadzie 2004 r., w Teatrze Telewizji TVP Warszawa – 12.02.2007 r.
- Night Court* – serial TV, TV show, sitcom, 9 sezonów, USA 1984–1992.
- Nowy Papież* (ang. *The New Pope*) – reż. Paulo Sorrentino, dramat, komedia, serial, 9 odcinków, 1 sezon, Francja – Hiszpania – USA – Włochy 2020.
- Ojciec Mateusz* – serial kryminalny TVP1 (do listopada 2023 r. 389 odcinków, 30 serii), Polska 2008–.
- One Night Stand* – telewizyjny serial komediowy, 65 odcinków, 5 sezonów, USA 1989–1992.
- Pielgrzym miłości* – reż. Jarosław Szmidt i Paweł Woldan, serial dokumentalny, Polska 2011.
- Plebania* – serial TVP1, 12 serii, 1829 odcinków, twórcy: Stanisław Krzemiński i Mirosław Bork, obyczajowy, Polska 2000–2012.
- Pustkowie* (czes. *Pustina*) – TV miniserial HBO, 8 odcinków, reż. Ivan Zachariáš i Alice Nellis, dramat, kryminał, Czechy 2016.
- Ranczo* – reż. Wojciech Adamczyk, serial TVP1, komedia obyczajowa, serial, 130 odcinków, 10 sezonów, Polska 2006–.
- Simpsonowie* (ang. *The Simpsons*) – twórca Matt Groening, serial TV, komedia, animacja dla dorosłych, animowany sitcom, USA 1989–.
- Spitting Image* – telewizyjny puppet-show, program satyryczny, Wielka Brytania 1986–1996.
- Św. Jan Paweł II* – film z serii „Aureola – od Stanisława do Karola” – film nie tylko dla dzieci... – reż. Józef Mika, Polska 2014.
- Teoria wielkiego podrywu* (ang. *The Big Bang Theory*) – twórcy: Chuck Lorre i Bill Prady, serial TV, komedia, 12 sezonów, USA 2007–2019.
- The Bazura Project* – serial TV (sieć C31 Melbourne), show komediowy; łącznie 42 odcinki (pierwszy: 7.12.2006), Australia 2006–.
- The Late Show* – serial TV, 2 sezony, talk-show, polityczna satyra, Australia 1992–1993.
- The Wayans Bros* – sitcom, serial komediowy, 5 sezonów, USA 1995–1999.
- Trzy minuty. 21'37* – reż. Maciej Ślesicki, dramat, obyczajowy, psychologiczny, Polska 2010.
- Ucho Prezesa* – polski telewizyjny serial kabaretowy – 58 odcinków, 4 serie, Polska 2017–2019 (2.03.2017 – Showmax, 6.03.2017 – YouTube, 29.01.2018 – WP).
- Watykan Jana Pawła II* – reż. Paweł Pitera, dokument, Polska 2000.

Zero Hour – serial telewizyjny, katastroficzny, dokumentalny, Kanada, 16 odcinków, 3 sezony, Wielka Brytania 2004–2006.

Złotka (ang. *The Golden Girls*) – reż. i twórca Susan Harris, serial w telewizji NBC, komedia, 190 odcinków, 7 sezonów, USA 1985–1992.

Streszczenie

Celem artykułu jest przedstawienie sposobów występowania Karola Wojtyły – Jana Pawła II w serialach. Autorka bada jego obecność w takich formach, jak nagranie archiwalne bądź mockument. Interesuje ją semantyka obrazów i rzeźb papieża pojawiającego się w takich produkcjach jak *Dom*, *Jan Serce*, czeskie *Puskowie* itp. Zastanawia się, jaka jest rola wizerunków Ojca Świętego w serialach telewizyjnych związanych z problematyką eklezjalną, np. włoski *Don Matteo* i polski *Ojciec Mateusz*, *Ranczo* i inne. Interesuje się też działaniami performatywnymi bohatera miniserialu *Eureka Street* – fotografującego się niegdyś z Janem Pawłem II. Uwagę autorki przykuwają również seriale rysunkowe oraz inne produkcje, w których dochodzi do zabiegów mających na celu karykaturalne, prześmiewcze przedstawienie umierającego (przykład: *Miasteczko South Park* – ang. *South Park*) bądź już nieżyjącego (serial HBO – *Avenue 5*) papieża. W kręgu zainteresowań pozostają też seriale, w których aktorzy wcielają się w postać Jana Pawła II oraz jego następców (np. *Młody papież*, 2016 i *Nowy papież*, 2020). Ciekawym w nich zjawiskiem są aluzje do Jana Pawła II oraz jego portrety wiszące m.in. w rezydencjach papieskich. Autorka w kontekście innych artefaktów (jak literatura piękna i dokumentarna, filmy fabularne itd.) interpretuje wybrane seriale, zastanawiając się, jaką rolę odegrał w nich motyw papieża. Otrzymane wyniki wskazują na przewagę ironii, sarkazmu bądź neutralności wobec niego.

Presence of John Paul II in television series

Summary

The main objective of this paper is to demonstrate the presence of the motif of Pope John Paul II in TV series in which the figure of the pope appears in the form of archival footage, mockumentary, or as played by an actor. The author is particularly interested in the semantics of representations of the pope (pictures, sculptures, etc.) in TV series such as *Dom*, *Jan Serce*, Czech *Pustina* and in the productions which contain church or religious themes: the Italian series *Don Matteo*, its Polish equivalent *Ojciec Mateusz*, and *Ranczo*. The article also analyses the performative acts of the protagonist of the miniseries *Eureka Street*, who photographs himself with John Paul II. Additionally, the author examines animated TV series and other productions which feature caricatured or irreverent references to the dying (*Miasteczko South Park*, original title: *South Park*) or the deceased (HBO series *Avenue 5*) pope. The article analyses another type of TV series, which includes actors portraying John Paul II or his successors. These TV series are *Młody papież* (2016) and *Nowy papież* (2020). Interestingly, both of these shows feature allusions to John Paul II, as well as his portraits on the walls of papal residences. In the context of other cultural artefacts, such as literature (fiction and non-fiction), feature films, etc., the author interprets the selected TV series, exploring the role the motif of the pope plays in them. The results show the advantage of irony or neutrality towards the pope.

